

ІНВЕРТОВАНИЙ СВІТ (*MUNDUS INVERSUS*) В АНГЛОМОВНОМУ КРЕАТИВНОМУ ДИСКУРСІ

У статті досліджується mundus inversus – світ, що перевернувся з ніг на голову. Матеріалом аналізу є креативний дискурс майстра парадоксу Оскара Уайльда. Парадокс відображає реально існуючі протиріччя та письменник зумисно поєднує суперечливі поняття з метою досягнення певного ефекту.

Ключові слова: світ mundus inversus, іронія, парадокс, ошукане очікування.

В статье исследуется mundus inversus – мир, который перевернулся с ног на голову. Материалом анализа является креативный дискурс мастера парадокса Оскара Уайльда. Парадокс отражает реально существующие противоречия, и писатель умышленно сочетает противоречивые понятия с целью достижения определенного эффекта.

Ключевые слова: мир mundus inversus, ирония, парадокс, обманутое ожидание.

Mundus inversus – the world that has turned upside down is investigated in the article. The analysis is based on creative discourse by Oscar Wilde – master of paradoxes. Paradox reflects actually existing contradictions and the writer deliberately combines the contradictory concepts in order to achieve a certain effect.

Key words: the world mundus inversus, irony, paradox, defeated expectancy.

Artistic text has a certain meaning, which is subject to linguostylistic meaning

Емпіричні спостереження стародавніх мислителів виявили одну з істотних характеристик світу – суперечність. Будучи одним із способів втілення закону про єдність і боротьбу протилежностей, парадокс в літературно-художній творчості служить засобом пізнання і вираження глибинних закономірностей антитетичної сутності буття.

Парадокс, побудований на системі бінарних опозицій, став специфічним художнім інструментом, за допомогою якого можна досить ефективно пізнавати і досліджувати протиріччя епохи. На думку В. С. Біблера, «жива вода парадоксу оновлює творчу силу розуму, дозволяє побачити приховані резерви антиномічності вихідного предмета пізнання» [цит. за 2].

Парадокс – це явище перевертання розуміння, різкої зміни точок зору [1, с. 14]. Інвертований світ (*mundus inversus*) в англomовному креативному дискурсі ще не був об'єктом уваги лінгвістів, тому вважаємо його дослідження є **актуальним**, оскільки «вивертання навиворіт» означає концептуальну, символічну і ритуальну побудову антимоделі існуючого світу, створення альтернативного світу зі зворотним знаком, в якому інвертуються шкала цінностей, яка визначає повсякденну практику, соціальна і статева ієрархія, здоровий глузд, закони часу і простору, причинно-наслідковий зв'язок, відносини людини і тварини, людини і речі, а також відносини між звичайним і екстраординарним, між тим світом і цим [1, с. 20].

Мета статті – дослідити лінгвістичну основу інвертованого світу (*mundus inversus*) в англomовному креативному дискурсі. **Завдання:** 1) розглянути лінгвостилістичні засоби створення інвертованого світу; 2) визначити роль парадоксу у створенні цього світу; 3) встановити ефекти, що створюються за допомогою парадоксу.

Парадокси О. Уайльда, вдало названі К. Чуковським «загальними місцями навиворіт», дійсно сприймаються як пародія на ходячі сентенції, прописні істини вікторіанської моралі: правда життя відкривається нам саме у формі парадоксів, а щоб осягнути Дійсність, треба бачити, як вона балансує на натягнутому канаті – заявляв автор «Портрета Доріана Грея»:

Well, the way of paradoxes is the way of truth. To test reality we must see it on the tight rope. When the verities become acrobats, we can judge them". (PDG)

Як в описах, так і в діалогах креативного дискурсу О. Уайльда його стиль характеризується використанням нескінченних блискучих парадоксів, подібним прийомом він перевертає загальноприйняті поняття моралі навиворіт і надає їм форму епіграм. Чимало парадоксальних суджень в романі спрямованих проти лицемірної буржуазної моралі, проти

соціальних явищ англійського життя, багато парадоксів про любов, шлюб, про взаємини між чоловіком і жінкою, чесноти, мистецтво й красу.

Наприклад, іронічне ставлення до «демократичного» устрою Вікторіанської Британії вбачається у наведеному нижче контексті:

“My dear fellow, I am not quite serious. But I can’t help detesting my relations. I suppose it comes from the fact that none of us can stand other people having the same faults as ourselves. I quite sympathize with the rage of the English democracy against what they call the vices of the upper orders. The masses feel that drunkenness, stupidity, and immorality should be their own special property, and that if any one of us makes an ass of himself, he is poaching on their preserves. When poor Southwark got into the divorce court, their indignation was quite magnificent. And yet I don’t suppose that ten per cent of the proletariat live correctly”. (PDG)

У наступному прикладі *mundus inversus* – це світ, в якому серйозне, важливе, і тривіальне прирівнюються: проблема рабства і зміна погоди в Англії. Створюється ефект ошуканого очікування. Лінгвальними сигналами виступають гіпербола, антитеза:

“Quite so,” answered the young lord. “It is the problem of slavery, and we try to solve it by amusing the slaves”.

The politician looked at him keenly. “What change do you propose, then?” he asked.

Lord Henry laughed. “I don’t desire to change anything in England except the weather,” he answered. “I am quite content with philosophic contemplation. But, as the nineteenth century has gone bankrupt through an over-expenditure of sympathy, I would suggest that we should appeal to science to put us straight. The advantage of the emotions is that they lead us astray, and the advantage of science is that it is not emotional”. (PDG)

Серйозне і тривіальне прирівнюються і в наступному фрагменті *mundus inversus* в англомовному креативному дискурсі, в якому

представлене іронічне ставлення до жінок: справжню цінність визначає колір їх волосся і косметика на обличчі:

“My dear Dorian, it is quite true. I am analysing women at present, so I ought to know. The subject is not so abstruse as I thought it was. I find that, ultimately, there are only two kinds of women, the plain and the coloured. The plain women are very useful. If you want to gain a reputation for respectability, you have merely to take them down to supper. The other women are very charming. They commit one mistake, however. They paint in order to try and look young. Our grandmothers painted in order to try and talk brilliantly. Rouge and esprit used to go together. That is all over now. As long as a woman can look ten years younger than her own daughter, she is perfectly satisfied. As for conversation, there are only five women in London worth talking to, and two of these can't be admitted into decent society. However, tell me about your genius. How long have you known her?” (PDG)

Лінгвальними сигналами виступають зевгма (*the plain and the coloured*), применшення (*there are only five women in London worth talking to, and two of these can't be admitted into decent society*).

У наступному прикладі інвертований *mundus inversus* – це світ, в якому хоробра людина боїться себе. Лінгвальними сигналами виступають гіперболи, наростання, антитеза, метафори, применшення, повтори, апозіопезис, які створюють ефекти ошуканого очікування та іронічний:

“But the bravest man amongst us is afraid of himself. The mutilation of the savage has its tragic survival in the self-denial that mars our lives. We are punished for our refusals. Every impulse that we strive to strangle broods in the mind and poisons us. The body sins once, and has done with its sin, for action is a mode of purification. Nothing remains then but the recollection of a pleasure, or the luxury of a regret. The only way to get rid of a temptation is to yield to it. Resist it, and your soul grows sick with longing for the things it has forbidden to itself, with desire for what its monstrous laws have made monstrous

and unlawful. It has been said that the great events of the world take place in the brain. It is in the brain, and the brain only, that the great sins of the world take place also. You, Mr. Gray, you yourself, with your rose-red youth and your rose-white boyhood, you have had passions that have made you afraid, thoughts that have filled you with terror, day-dreams and sleeping dreams whose mere memory might stain your cheek with shame – ” (PDG)

У контексті, що наводиться нижче, *mundus inversus* – це світ, в якому правлять дурні і виродки:

“You don’t understand me, Harry,” answered the artist. “Of course I am not like him. I know that perfectly well. Indeed, I should be sorry to look like him. You shrug your shoulders? I am telling you the truth. There is a fatality about all physical and intellectual distinction, the sort of fatality that seems to dog through history the faltering steps of kings. It is better not to be different from one’s fellows. The ugly and the stupid have the best of it in this world. They can sit at their ease and gape at the play. If they know nothing of victory, they are at least spared the knowledge of defeat. They live as we all should live – undisturbed, indifferent, and without disquiet. They neither bring ruin upon others, nor ever receive it from alien hands. Your rank and wealth, Harry; my brains, such as they are – my art, whatever it may be worth; Dorian Gray’s good looks – we shall all suffer for what the gods have given us, suffer terribly”.
(PDG)

Лінгвальними сигналами є антитеза, кульмінація, гіпербола, які створюють ефекти ошуканого очікування та іронічний.

У контексті, що наводиться нижче, інвертований *mundus inversus* – це світ, в якому талановиті люди – нецікаві, а бездарні – справді великі; чим гірше рими поетів – тим більш мальовничими вони виглядають. Лінгвальними сигналами є іронія, гіпербола, антитеза з різними денотатами, применшення.

*“Basil, my dear boy, puts everything that is charming in him into his work. The consequence is that he has nothing left for life but his prejudices, his principles, and his common sense. **The only artists I have ever known who are personally delightful are bad artists. Good artists exist simply in what they make, and consequently are perfectly uninteresting in what they are. A great poet, a really great poet, is the most unpoetical of all creatures. But inferior poets are absolutely fascinating. The worse their rhymes are, the more picturesque they look. The mere fact of having published a book of second-rate sonnets makes a man quite irresistible. He lives the poetry that he cannot write. The others write the poetry that they dare not realize**”.* (PDG)

У англomовному креативному дискурсі є багато парадоксів про любов, шлюб, про взаємини між чоловіком і жінкою. Наприклад:

*“**Not at all,**” answered Lord Henry, “**not at all, my dear Basil. You seem to forget that I am married, and the one charm of marriage is that it makes a life of deception absolutely necessary for both parties. I never know where my wife is, and my wife never knows what I am doing. When we meet – we do meet occasionally, when we dine out together, or go down to the Duke’s – we tell each other the most absurd stories with the most serious faces. My wife is very good at it – much better, in fact, than I am. She never gets confused over her dates, and I always do. But when she does find me out, she makes no row at all. I sometimes wish she would; but she merely laughs at me**”.* (PDG)

У наведеному прикладі *mundus inversus* – це світ, в якому пороки, зради, брехня заохочуються в сімейному житті. Лінгвальними сигналами є повтор, мейозис, антитеза, паралельні конструкції, емфатичні конструкції, гіперболи, вставні конструкції, полісиндетон, які створюють ефекти ошуканого очікування та іронічний.

У наступному уривку вбачається іронія над освіченістю, добре інформована людина вважається сучасним ідеалом, а любов вважається не романтичною. Створюються ефекти ошуканого очікування та іронічний.

Лінгвальними сигналами є паралельні конструкції, повтор, метафора, образні порівняння:

*“Days in summer, Basil, are apt to linger,” murmured Lord Henry. “Perhaps you will tire sooner than he will. It is a sad thing to think of, but there is no doubt that genius lasts longer than beauty. That accounts for the fact that **we all take such pains to over-educate ourselves.** In the wild struggle for existence, we want to have something that endures, and so we fill our minds with rubbish and facts, in the silly hope of keeping our place. **The thoroughly well-informed man – that is the modern ideal. And the mind of the thoroughly well-informed man is a dreadful thing.** It is like a bric-a-brac shop, all monsters and dust, with everything priced above its proper value. I think you will tire first, all the same. Some day you will look at your friend, and he will seem to you to be a little out of drawing, or you won't like his tone of colour, or something. You will bitterly reproach him in your own heart, and seriously think that he has behaved very badly to you. The next time he calls, you will be perfectly cold and indifferent. It will be a great pity, for it will alter you. **What you have told me is quite a romance, a romance of art one might call it, and the worst of having a romance of any kind is that it leaves one so unromantic**”.* (PDG)

У наступному фрагменті англомовного креативного дискурсу представлено світ, в якому краса цінується дуже високо: краще бути гарним, ніж добродішним, краще бути добродішним, ніж потворним. Хіазм є лінгвальною основою створення парадоксу і *mundus inversus*:

*“That is your error, Harry, believe me. **You value beauty far too much.**”*

*“**How can you say that? I admit that I think that it is better to be beautiful than to be good. But on the other hand, no one is more ready than I am to acknowledge that it is better to be good than to be ugly**”.* (PDG)

Театр більш реальний ніж життя у наступному фрагменті парадоксального *mundus inversus*:

“I have known everything,” said Lord Henry, with a tired look in his eyes, “but I am always ready for a new emotion. I am afraid, however, that, for me at any rate, there is no such thing. Still, your wonderful girl may thrill me. I love acting. It is so much more real than life”. (PDG)

Справжні трагедії в житті приймають неестетичну форму, що ображають грубим шаленством, крайньою нелогічністю і безглуздям, повною відсутністю витонченості; справжня краса не цінується в наступному фрагменті *mundus inversus*:

*“It is an interesting question,” said Lord Henry, who found an exquisite pleasure in playing on the lad’s unconscious egotism, “an extremely interesting question. I fancy that the true explanation is this: **It often happens that the real tragedies of life occur in such an inartistic manner that they hurt us by their crude violence, their absolute incoherence, their absurd want of meaning, their entire lack of style. They affect us just as vulgarity affects us. They give us an impression of sheer brute force, and we revolt against that. Sometimes, however, a tragedy that possesses artistic elements of beauty crosses our lives. If these elements of beauty are real, the whole thing simply appeals to our sense of dramatic effect. Suddenly we find that we are no longer the actors, but the spectators of the play. Or rather we are both. We watch ourselves, and the mere wonder of the spectacle enthralls us. In the present case, what is it that has really happened? Some one has killed herself for love of you. I wish that I had ever had such an experience. It would have made me in love with love for the rest of my life. The people who have adored me – there have not been very many, but there have been some – have always insisted on living on, long after I had ceased to care for them, or they to care for me. They have become stout and tedious, and when I meet them, they go in at once for reminiscences. That awful memory of woman! What a fearful thing it is! And what an utter intellectual stagnation it reveals! One should absorb the colour of life, but one should never remember its details. Details are always vulgar”.*** (PDG)

Лінгвальними сигналами є розгорнута метафора, применшення, антитези з різними денотатами, гіпербола, метафора.

Критичне ставлення до жінок підкреслюється за допомогою хіазму *long after I had ceased to care for them, or they to care for me*; низкою прикметників *fearful, stout, tedious*; метафорами *That awful memory of woman; One should absorb the colour of life, but one should never remember its details. Details are always vulgar.*

У наступному фрагменті інвертованого *mundus inversus* смерть – напрочуд прекрасна, вселяє віру в існування справжньої любові, пристрасті, романтичних почуттів, смерть прекрасна; відбити шанувальника в іншій жінці, коли втрачаєш свого чоловіка – у вищому світі це завжди реабілітує жінку:

“Oh, the obvious consolation. Taking some one else’s admirer when one loses one’s own. In good society that always whitewashes a woman. But really, Dorian, how different Sibyl Vane must have been from all the women one meets! There is something to me quite beautiful about her death. I am glad I am living in a century when such wonders happen. They make one believe in the reality of the things we all play with, such as romance, passion, and love”. (PDG)

Ключовою є фраза *There is something to me quite beautiful about her death*, в якій смерть і краса порівнюються.

Смерть як дивовижне, незвичайне переживання, яке хочеться випробувати ще раз в житті, знаходимо в наступному фрагменті *mundus inversus*:

“After some time Dorian Gray looked up. “You have explained me to myself, Harry,” he murmured with something of a sigh of relief. “I felt all that you have said, but somehow I was afraid of it, and I could not express it to myself. How well you know me! But we will not talk again of what has happened. It has been a marvellous experience. That is all. I wonder if life has still in store for me anything as marvellous”. (PDG)

Висновок. Парадокс є важливим елементом художнього мислення. Майстри художнього слова свідомо використовують парадоксальні висловлювання з метою реалізації свого комунікативного наміру: підвести адресата до розуміння імплікацій, що випливають з тексту, допомогти зрозуміти істинний художній задум адресанта. Парадокс, «мозковий штурм», стимулює мислення і призводить до відкриття прихованої істини.

У основі багатьох парадоксів Оскара Уайльда лежить скептичне ставлення письменника до цілої низки загальноприйнятих етичних та естетичних норм суспільства.

У англomовному креативному дискурсі звичайні цінності перевертаються і створюється інвертований світ (*mundus inversus*). Змістовними опозиціями є: дане – нове, відоме – невідоме, важливе – неважливе, тривіальне – нетривіальне, серйозне – несерйозне. За допомогою парадоксу та різноманітних лінгвостилістичних засобів створюються ефекти: іронічний та ошуканого очікування.

Перспективним вбачаємо дослідити парадокс як феномен ігрології на матеріалі сучасного британського креативного дискурсу.

Література

1. Парадоксы русской литературы // Сборник статей под ред. В. Марковича и В. Шмида. – Санкт-Петербург, 2001. – 352 с.
2. Уваров М.С. Бинарный архетип / М.С. Уваров. – Режим доступа : http://sofik-rgi.narod.ru/avtor/binary_arxetyp/index.htm

Список джерел ілюстративного матеріалу

PDG = “The Picture of Dorian Gray”. The Project Gutenberg EBook of The Picture of Dorian Gray, by Oscar Wilde”. – [Electronic Resource]. – Mode of access : www.gutenberg.net